Cumhuriyet Çocuklarına

Coğrafya Dersleri

Hazırlayanlar:
Ömer Faruk SÖNMEZ
Hüseyin MERTOL
Dursun ÇEVİK

PEGEM AKADEMİ

Prof. Dr. Ömer Faruk SÖNMEZ - Prof. Dr. Hüseyin MERTOL - Dursun ÇEVİK

Cumhuriyet Çocuklarına
COĞRAFYA DERSLERİ

ISBN 978-625-8897-28-9

Kitap içeriğinin tüm sorumluluğu yazarına aittir.

© 2026, PEGEM AKADEMİ

Bu kitabın basım, yayım ve satış hakları Pegem Akademi Yay. Eğt. Dan. Hizm. Tic. AŞ'ye aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri, kapak tasarımı; mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz ve dağıtılamaz. Bu kitap, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır. Okuyucularımızın bandrolü olmayan kitaplar hakkında yayınevimize bilgi vermesini ve bandrolsüz yayınları satın almamasını diliyoruz.

Pegem Akademi Yayıncılık, 1998 yılından bugüne uluslararası düzeyde düzenli faaliyet yürüten **uluslararası akademik bir yayınevi**dir. Yayımladığı kitaplar; Yükseköğretim Kurulunca tanınan yükseköğretim kurumlarının kataloglarında yer almaktadır. Dünyadaki en büyük çevrimiçi kamu erişim kataloğu olan **WorldCat** ve ayrıca Türkiye'de kurulan **Turcademy.com** tarafından yayınları taranmaktadır, indekslenmektedir. Aynı alanda farklı yazarlara ait 2000'in üzerinde yayını bulunmaktadır. Pegem Akademi Yayınları ile ilgili detaylı bilgilere http://pegem.net adresinden ulaşılabilmektedir.

1. Baskı: Ekim 2026, Ankara

Yayın-Proje: Selcan Durmuş
Dizgi-Grafik Tasarım: Tuğba Kaplan
Kapak Tasarımı: Pegem Akademi

Baskı: Sayfa Basım Sanayi Ticaret Ltd. Şti.
İvedik OSB Matbaacılar Sit. 1514. Cad. No: 23-25
Yenimahalle/ANKARA

Yayıncı Sertifika No: 51818
Matbaa Sertifika No: 77079

İletişim

Pegem Akademi: Shira Ticaret Merkezi
Macun Mahallesi 204 Cad. No: 141/33, Yenimahalle/Ankara
Yayınevi: 0312 430 67 50
Dağıtım: 0312 434 54 24
Hazırlık Kursları: 0312 419 05 60
İnternet: www.pegem.net
E-ileti: yayinevi@pegem.net
WhatsApp Hattı: 0538 594 92 40

Mehmed BESİM
İstanbul Tatbikat Mektebi
Mua'llimlerinden

Cemaleddin ARİF
Galatasaray Lisesi Mua'llimlerinden

Cumhuriyet Çocuklarına
Yeni

Coğrafya Dersleri

1926 programlarına tevfikan ta'dil edilmiş ve Maa'rif Vekâlet-i Celilesi Milli Ta'lim ve Terbiye Heyetinin 83 numro ve 31 Ağustos 1927 tarihli Kararıyla beş sene müddetle ilk mekteplere kabul edilmiştir.

Dördüncü Sınıf

Hukuku Mahfuzdur. İkinci tab

Sahib ve nâşiri: Kana't kitabhanesi sahibi İlyas

İstanbul: Kanaa't Kitabhanesi

İstanbul – Âmedi Matbaa'sı

1927

ÖN SÖZ

Ders kitapları, eğitim-öğretim sürecinin temel unsurlarından biri olarak öğrencilerin bilgiye sistemli ve düzenli bir biçimde ulaşmalarını sağlayan önemli kaynaklardır. Öğretim programlarında belirlenen amaç ve kazanımlar doğrultusunda hazırlanan ders kitapları, yalnızca bilgi aktarımını sağlayan araçlar olmayıp aynı zamanda öğrencilerin düşünme, sorgulama, yorumlama ve değerlendirme becerilerinin gelişmesine de katkıda bulunmaktadır.

Bizler de bu düşünceden hareketle, Cumhuriyet döneminde ders kitabı olarak okutulmuş olan bu eseri yeniden gün yüzüne çıkararak geçmiş ile bugün arasında bir köprü kurmayı amaçladık. Geçmişte öğrencilerin eğitiminde kullanılan bir ders kitabının günümüz okuyucusuyla buluşturulmasının, yalnızca bir eseri yeniden yayımlamak anlamına gelmediğine inanıyoruz. Bu çalışma, aynı zamanda dönemin eğitim anlayışını, öğretim yaklaşımını ve bilgi dünyasını anlamaya; ders kitaplarının zaman içerisinde geçirdiği değişim ve dönüşümü ortaya koymaya yönelik bir çabadır.

Geçmişten günümüze uzanan bu çalışmayla bir yandan tarihî bir ders kitabını yeniden okuyucuya kazandırmayı, diğer yandan eğitim materyallerinin geçirdiği değişim ve dönüşüm üzerine düşünmeye katkı sunmayı hedefledik. Geçmişin eğitim deneyimlerinin bilinmesinin, bugünün eğitim anlayışını daha iyi değerlendirebilmek ve geleceğin eğitim materyallerini daha nitelikli biçimde tasarlayabilmek açısından önemli olduğuna inanıyoruz. Bu nedenle söz konusu eserin, yalnızca eğitim tarihiyle ilgilenen araştırmacılar için değil; öğretmenler, öğrenciler ve eğitim alanına ilgi duyan herkes için değerli bir kaynak olmasını temenni ediyoruz.

Bu eserin yeniden hazırlanması ve yayımlanması sürecinde emeği geçen, katkı sunan ve çalışmanın okuyucuyla buluşmasına destek olan tüm kişi ve kurumlara teşekkür ederiz. Ortaya koyduğumuz bu çalışmanın Türk eğitim tarihi ve ders kitapları alanındaki araştırmalara katkı sağlamasını, geçmişten günümüze uzanan eğitim mirasımızın daha iyi anlaşılmasına vesile olmasını ve gelecek kuşaklara aktarılmasına katkı sunmasını diliyoruz…

Ömer Faruk SÖNMEZ

Hüseyin MERTOL

Dursun ÇEVİK

Tokat-2026

İÇİNDEKİLER

Ön Söz iv

[5] BİRİNCİ KISIM 1
Birinci Ders 1
[9] İkinci Ders 4
[16] Üçüncü Ders 9
[21] Dördüncü ve Beşinci Ders 13
[27] Altıncı ve Yedinci Ders 19
[35] Sekizinci Ders 25
[39] Dokuzuncu Ders 29
[42] Onuncu Ders 32
[49] On Birinci Ders 36
[54] On İkinci Ders 40
[55] On Üçüncü Ders 41

[58] İKİNCİ KISIM 43
On Dördüncü Ders 43
[62] On Beşinci Ders 47
[67] On Altıncı Ders 50
[72] On Yedinci Ders 54
[76] On Sekizinci Ders 57
[80] On Dokuzuncu Ders 60
[83] Türkiye Haritası (Karadeniz Haritası) 64
[84] Yirmi ve Yirmi Birinci Ders 64
[88] Yirmi İkinci ve Yirmi Üçüncü Ders 67
[95] Yirmi Dört ve Yirmi Beşinci Ders 72
[101] Yirmi Altı, Yirmi Yedinci Ders 77
[108] Yirmi Sekiz, Yirmi Dokuzuncu Ders 82
[116] Otuzuncu ve Otuz Birinci Ders 88
[123] Otuz İki ve Otuz Üçüncü Ders 93
[129] Otuz Dört ve Otuz Beşinci Ders 97
[137] Otuz Altıncı Ders 103
[140] Otuz Yedinci Ders 106
[144] Otuz Sekizinci Ders 109
[148] Otuz Dokuzuncu Ders 112
[156] Kırkıncı Ders 117
[160] Kırk Birinci – Kırk Beşinci Ders 121
[161] Suriye 122
Yunanistan 123
[164] İran 124

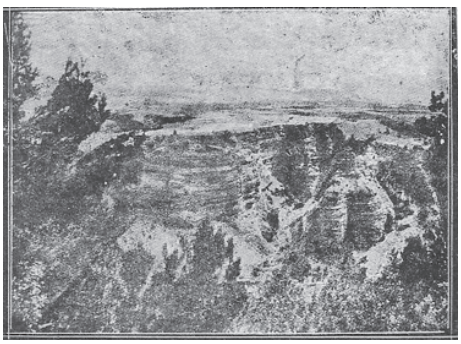
Kafkasya 125
Rusya 126
[168] İtalya 127
Bulgaristan 128
[171] Haşiye 129

[5]BİRİNCİ KISIM

Birinci Ders

Topraklar

Üzerinde yaşadığımız toprakların bize ne kadar faydalı olduğuna dikkat ettiniz mi? Biz evlerimizi toprak üzerine kuruyoruz. Tarlalarımızı toprağı kazmak suretiyle hazırlıyoruz. Kendilerinden çok istifade ettiğimiz nebatlar toprağın içindeki gıda ile yaşıyorlar. Bütün hayvanlar bu sayede besleniyorlar. Toprak olmasaydı tabiyi insanda

yeryüzünde üste yumuşak topraklar bulunur, derinlere inildikçe sert kayalara rast gelinir. Yeryüzünde görülemezdi. Şu halde bizim elbiselerimiz, yiyeceklerimiz, oturduğumuz evler hep toprak sayesinde meydana geldi.